

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Seksuele misdrijven: vijf ontwikkelingen

Voorde, J.M. ten

Citation

Voorde, J. M. ten. (2023). Seksuele misdrijven: vijf ontwikkelingen.
Proces: Tijdschrift Voor Strafrechtspleging, 102(1), 5-9.
doi:10.5553/PROCES/016500762023102001002

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3564721>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

TEN GELEIDE

Seksuele misdrijven: vijf ontwikkelingen

Jeroen ten Voorde*

De seksuele misdrijven mogen rekenen op veel belangstelling. Daarmee zeg ik natuurlijk niets nieuws. Al langer worden ook de kolommen van dit tijdschrift gevuld met artikelen die verband houden met ontwikkelingen op het terrein van de seksuele misdrijven. Dit eerste nummer van 2023 is daarop geen uitzondering, zoals we zullen zien. De ontwikkelingen doen zich niet in de laatste plaats voor op het politieke toneel. In deze Ten geleide komt een vijftal ontwikkelingen bondig aan bod. De eerste is natuurlijk het Wetsvoorstel seksuele misdrijven. Na een lange aanloop was het in oktober 2022 eindelijk zover: het wetsvoorstel werd aan de Tweede Kamer aangeboden. Wie de gang van het voorstel heeft gevolgd, weet dat er in de loop van de tijd veel aan het voorstel is gesleuteld, niet alleen aan de voorgestelde wettekst, maar ook aan de toelichting daarop. Het voorstel zoals het er nu ligt, brengt verschillende veranderingen met zich mee. Naast de strafbaarstelling van seksuele intimidatie en sexchatting natuurlijk ook de belangrijke wijziging van de regeling van aanranding en verkrachting. Over die laatste wijzigingen verscheen onlangs een bijdrage van mijn hand in *Justitiële Verkenningen*. Ik volsta hier daarnaar te verwijzen.¹ De strafbaarstelling van seksuele intimidatie verdient hier enige aandacht. Zij wordt ingevoerd ter bescherming van de sociale veiligheid, zowel op straat als online. In toenemende mate wordt aanvaard dat seksuele intimidatie strafbaar moet worden gesteld. Seksuele intimidatie wordt voorgesteld als overtreding (art. 429ter Wetboek van Strafrecht (Sr)) en omschreven als in het openbaar een ander indringend seksueel benaderen door middel van opmerkingen, gebaren, geluiden of aanrakingen op een wijze die vreesaanjagend, vernederend, kwetsend of ontarend is te achten. Hoewel in de memorie van toelichting uitgebreid wordt stilgestaan bij de voorgestelde strafbaarstelling,² zijn door Tweede Kamerleden de nodige vragen gesteld over de handhaafbaarheid en de reikwijdte van de voorgestelde strafbepaling. Er bestaat vrees voor gebrek aan handhaving en voor een overmaat ervan. De eerste vrees houdt vooral verband met voorspelde moeilijkheden rondom bewijsbaarheid van de voorgestelde strafbepaling, de tweede met de reikwijdte ervan.³

Een tweede ontwikkeling betreft de voorgenomen strafbaarstelling van het opzettelijk gelegenheid, middelen of inlichtingen verschaffen of trachten te verschaffen

* Prof. mr. Jeroen M. ten Voorde is hoogleraar Straf- en strafprocesrecht aan de Universiteit Leiden en lid van de redactie van *PROCES*.

1 J.M. ten Voorde, '#MeToo, seksuele handelingen en functionele afhankelijkheid', *Justitiële Verkenningen* 2022, p. 60-74.

2 *Kamerstukken II* 2022/23, 36222, nr. 3, p. 114-118.

3 *Kamerstukken II* 2022/23, 36222, nr. 5.

Jeroen ten Voorde

tot het plegen van seksueel misbruik met kinderen jonger dan 16 jaar. Ook het zich of een ander kennis of vaardigheden daartoe verwerven of bijbrengen moet worden strafbaar gesteld in een nieuw artikel 240c Sr. Concreet gaat het hier om het strafbaar stellen van ‘het in bezit hebben van teksten met advies en/of richtlijnen over seksueel misbruik van kinderen’, oftewel het bezit van zogeheten pedohandboeken.⁴ Ook het trachten te verschaffen van dergelijke teksten valt onder het bereik van de voorgestelde strafbepaling. Niet nodig is dat het tot het toepassen van het advies is gekomen; het enkele voorhanden hebben ervan is voor strafbaarheid voldoende. Dat betekent ook dat voor toepassing van deze nieuwe strafbepaling niet hoeft te worden vastgesteld welk seksueel misbruik met een kind een dader precies voor ogen heeft gehad. Hoewel het voorstel vooral ziet op de strafbaarstelling van schriftelijke adviezen of richtlijnen, wordt ook strafbaar gesteld het mondeling verkrijgen of overdragen van informatie over het plegen van seksueel misbruik van kinderen. Dat maakt duidelijk dat we hier met een zeer ruim geformuleerde strafbaarstelling van doen hebben. Dat neemt niet weg dat over het voorstel positief is geadviseerd en de Tweede Kamer het voorstel met algemene stemmen heeft aangenomen.⁵

Een derde ontwikkeling is de voorgenomen strafbaarstelling van kindersekspoppen of -robots: een ‘driedimensionaal voorwerp dat’ ‘(delen van) een (realistische) minderjarige (< 18 jaar) moet voorstellen’, ‘dat kan worden gebruikt ten behoeve van seksuele stimulatie en/of seksuele ontlading’ ‘en dat – in het geval van een seksrobot – dankzij een computerprogramma enige vorm van gericht handelen kan vertonen of nabootsen’.⁶ De minister vindt ‘het buitengewoon onwenselijk’ dat kindersekspoppen of -robots ‘door Nederland rouleren’ en wil, ook al bestaat onduidelijkheid over de vraag of kindersekspoppen het risico op (online) seksueel misbruik van kinderen vergroot of verlaagt, een verbod op kindersekspoppen realiseren. Argumenten daarvoor zijn dat dergelijke poppen erg realistisch zijn en dus op kinderen lijken, kinderen moeten worden beschermd tegen seksueel misbruik en er moet actie worden ondernomen tegen een subcultuur die seksueel misbruik van kinderen wil normaliseren.⁷ Het zijn argumenten die ook aan de strafbaarstelling van virtuele kinderpornografie (art. 240b Sr) ten grondslag liggen.⁸ Niet schade staat centraal, maar gevaar voor schade en zelfs dat lijkt hier niet het doorslaggevende argument omdat het de minister niet uitmaakt of bewijs bestaat dat kindersekspoppen seksueel misbruik van echte kinderen in de hand zal werken. Strafbearstelling wordt kennelijk vooral overwogen omdat deze poppen obscene moeten worden geacht.⁹

4 *Kamerstukken II 2021/22*, 35991, nr. 3, p. 3; *Kamerstukken II 2021/22*, 35991, nr. 6, p. 5.

5 *Handelingen II 3 oktober 2022*, nr. 107, item 11.

6 *Kamerstukken II 2021/22*, 31015, nr. 263, p. 2.

7 *Kamerstukken II 2021/22*, 31015, nr. 263, p. 4.

8 Daarover uitgebreid en kritisch Z. Faassen, J. Reef & M. van der Wolf, ‘Virtuele kinderpornografie als behandelinstrument in de forensische psychiatrie: een catch-22 – Verkenning van de gedragskundige en juridische mogelijkheden’, in: J. Altena e.a. (red.), *In onderlinge samenhang* (Cleiren-bundel), Den Haag: Boom juridisch 2021, p. 319-335.

9 Hetgeen onder andere in Engeland en Oostenrijk de reden geweest voor strafbaarstelling: *Kamerstukken II 2021/22*, 31015, nr. 263, p. 3.

De precieze inhoud van de strafbaarstelling laat nog even op zich wachten. In een brief aan de Tweede Kamer, gedateerd 8 december 2022, worden door de minister van Justitie en Veiligheid verschillende argumenten opnieuw gewogen, ook in reactie op de kritiek die vanuit wetenschap en praktijk op het voornemen tot strafbaarstelling is geleverd. De minister stelt in die brief kindersekspoppen schadelijk te vinden omdat zij een subcultuur waarin seksueel misbruik als normaal wordt beschouwd, in stand laat. Ook benadrukt de minister dat zij een titel wil op basis waarvan kindersekspoppen aan het maatschappelijk verkeer kunnen worden onttrokken.¹⁰ De brief bevestigt opnieuw dat voor de minister geldt dat zij kindersekspoppen vies vindt en dat die vooral om deze reden verboden moeten worden. Een vierde ontwikkeling betreft de strafbaarstelling van necrofilie. In het najaar van 2022 verscheen het rapport van een in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) uitgevoerd onderzoek naar strafbaarstelling van vormen van lijkschennis die nog niet strafbaar zijn gesteld. De onderzoekers onderscheiden maar liefst tien vormen van lijkschennis, waarvan het verrichten van seksuele gedragingen met een overleden lichaam (necrofilie) er één is. Dergelijke handelingen zijn op dit moment mogelijk strafbaar op grond van vernieling, het verplaatsen van een weggenomen lijk of lokaalvredebreuk (binnendringen van een mortuarium of andere plaats waar een lijk zich voor een uitvaart bevindt), maar niet als seksueel misdrijf. Volgens de onderzoekers moet necrofilie ('necroseksuele gedragingen') strafbaar worden gesteld. Zij maakt 'inbreuk op het postmoraal nawerkende recht op onaantastbaarheid van het menselijk lichaam', 'inbreuk op de belangen van nabestaanden, in het bijzonder de nagedachtenis van de overledene' en kan leiden tot aantasting van de openbare orde.¹¹ Hoewel necroseksuele gedragingen reeds strafbaar kunnen zijn, zijn de betreffende strafbaarstellingen geen seksuele misdrijven en drukken zij het geschonden rechtsbelang niet goed uit. Met een aparte, in titel XIV van Boek 2 (nu: Misdrijven tegen de zeden, in de toekomst: Seksuele misdrijven) op te nemen misdrijf, bedreigd met een behoorlijk strafmaximum, kan volgens de onderzoekers beter de ernst van het feit tot uitdrukking worden gebracht. Hoewel een officiële reactie op het rapport op het moment van schrijven van deze Ten geleide ontbreekt, blijkt uit mediaberichten dat de minister ervoor voelt het advies over te nemen en zal komen tot een voorstel voor aparte strafbaarstelling.¹²

De vijfde en laatste ontwikkeling betreft mensenhandel. Al langer wordt de bestaande strafbaarstelling van mensenhandel (art. 273f Sr) als minder geslaagd beschouwd.¹³ Afgelopen najaar verscheen een brief van de minister van Justitie en Veiligheid waarin een modernisering van de strafbaarstelling van mensenhandel wordt aangekondigd. De doelstelling van die modernisering is 'het effectiever maken van de strafrechtelijke aanpak van mensenhandel waardoor de vervolging van daders en de bescherming van slachtoffers wordt verbeterd', door de regeling als

10 *Kamerstukken II 2022/23*, 36222 en 31015, nr. 6.

11 B. de Wilde e.a., *Strafbaarstelling van lijkschennis*, Den Haag: WODC 2022, p. 222-223.

12 <https://nos.nl/artikel/2456524-minister-van-justitie-stuurt-aan-op-verbod-op-necrofilie>, geraadpleegd op 20 december 2022.

13 L.B. Esser, *De strafbaarstelling van mensenhandel ontrafeld. Een analyse en heroriëntatie in het licht van rechtsbelangen* (diss. Leiden), Den Haag: Boom juridisch 2019.

Jeroen ten Voorde

geheel toegankelijker te maken en op onderdelen van de strafrechtelijke aansprakelijkheid te verruimen, in het bijzonder ten aanzien van arbeidsuitbuiting (art. 273f lid 1 onderdeel 4° (en 6°) Sr). Wat de minister met betrekking tot dat laatste precies voor ogen staat, blijft in eerste instantie vrij vaag. In antwoord op vragen van de zijde van de Tweede Kamer wordt verwezen naar een rapportage van de Arbeidsinspectie en een onderzoeksrapport over arbeidsuitbuiting dat in opdracht van de FNV en het Coördinatiecentrum tegen mensenhandel werd geschreven.¹⁴ Daarin wordt onder meer verwezen naar het gebruik van kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt. Uit het laatste rapport blijkt in het bijzonder onderbenutting van de bestaande strafbaarstelling, maar ook de wettekst levert in de praktijk problemen op.¹⁵

Over de vijf ontwikkelingen valt natuurlijk veel meer te zeggen. Het valt te verwachten, en bij diverse onderwerpen ook te hopen, dat we daarover dit jaar meer te weten zullen komen. Vooral het voornemen tot wijziging van de strafbaarstelling van mensenhandel kan voor de rechtspraak van belang zijn. Hetzelfde geldt voor verschillende onderdelen van het Wetsvoorstel seksuele misdrijven. Bij seksuele intimidatie zal moeten worden afgewacht of de voorgestelde strafbaarstelling behouden blijft. Diverse Kamerleden hebben suggesties gedaan om de wettekst te wijzigen.¹⁶ Daarentegen hebben de voorgenomen strafbaarstelling van het bezit van kinderseksoppen en van necrofilie vooral een symbolische waarde, waarmee ik niet heb gezegd dat de voornemens dus maar moeten worden omarmd. Vanuit een juridisch perspectief (dat ook een heel praktisch perspectief kan zijn) zijn er bij het voornemen tot strafbaarstelling van deze gedragingen genoeg vragen te stellen die om een serieus gesprek vragen. Daarbij gaat het niet alleen om een theoretisch gesprek (over het karakter en de strekking van beide delicten), maar ook om een gesprek over de praktische toepassing ervan.

Dit eerste nummer van 2023 vergast de lezer op verschillende bijdragen die raken aan de thematiek die ik zojuist besprak.

In een systematische literatuurreview onderzoeken **Nijmeijers en Koning** het verband tussen slachtofferschap van seksueel misbruik van kinderen en pubertijdsaanvang bij meisjes. Uit de review lijkt een verband te bestaan tussen slachtofferschap van seksueel kindermisbruik en vroege leeftijd bij eerste menstruatie, maar er is onvoldoende bewijs voor een verband met aanvang van de puberteit in het algemeen. De bevindingen kunnen volgens de auteurs aanknopingspunten bieden voor preventie, signalering en hulp aan slachtoffers van seksueel misbruik van kinderen.

In hun bijdrage bespreken **Van der Spek, Slump, Grotenhuis en Roelofs** de implementatie en ontwikkeling van jongerenrechtbanken in Nederland. Mede in ant-

14 *Kamerstukken II 2022/23*, 28638, nr. 213.

15 C. Rijken & E. de Volder, *Arbeidsuitbuiting onder de loep. Een analyse van de uitleg van arbeidsuitbuiting in Nederland*, Tilburg: Tilburg University/Impact, Center against Human Trafficking and Sexual Violence in Conflict 2022.

16 Het gaat daarbij om het vervangen van het bestanddeel 'indringend' door 'intimiderend', wat erop duidt dat de voorgestelde strafbaarstelling te ruim zou zijn geformuleerd. *Kamerstukken II 2022/23*, 36222, nr. 5.

woord op eerder in *PROCES* geuite kritiek¹⁷ wordt in dit artikel uiteengezet dat het gekozen model is gebaseerd op wetenschappelijke inzichten en jarenlange ervaring en rekening houdt met de eerder geuite kritiek op jeugdrechtbanken.

Irma Cleven bespreekt in haar PROCESperikel welke positieve effecten strafrechtelijke contact-, locatie- en gebiedsverboden voor slachtoffers van partnergeweld kunnen hebben. De auteur wijst erop dat deze verboden bijdragen aan het versterken van gevoelens van controle of vrijheid over het eigen leven van het slachtoffer, maar ook bijdragen aan versterking van gevoelens van veiligheid en weerbaarheid. Deze bevindingen kunnen overheidsfunctionarissen, met name politieambtenaren, van dienst zijn bij de bejegening van en steun verlenen aan slachtoffers.

Christel Blom en Janine Janssen doen verslag van hun exploratieve, kwalitatieve onderzoek naar gedwongen tatoeëring van slachtoffers van mensenhandel. De auteurs maken duidelijk dat de impact van deze gedraging niet moet worden onderschat en dat meer inzicht in de aard en omvang van het gedwongen zetten van tatoeages wenselijk is, alsmede in de omstandigheden waaronder dat gebeurt.

Van Uchelen en Malsch bespreken in hun artikel tactieken die uitbuiters van mensenhandel gebruiken om hun slachtoffers aan te zetten tot onvrijwillige prostitutie. Het onderzoek vond plaats door bestudering van vijftig rechterlijke uitspraken. Daaruit destilleerden de auteurs zeven categorieën van tactieken. De belangrijkste tactiek is het misbruik maken van de kwetsbare positie van vrouwelijke slachtoffers. Van het gebruik van geweld is in veel mindere mate sprake.

De PS van een redacteur is deze keer van de hand van **Jolanda Dieleman**, die begint met de waarneming dat geweldsdelicten onder jongeren steeds ernstiger van aard worden. De vraag is hoe daarop te reageren. Dieleman bespreekt een nieuwe, in de Verenigde Staten ontwikkelde, strategie, genaamd Group Violence Intervention. Daarmee zijn in Zweden goede ervaringen opgedaan. In Rotterdam bevindt de toepassing van de strategie zich nog in de fase van probleemanalyse. Dieleman spreekt de hoop uit dat met behulp van deze strategie ook het wapengeweld onder jongeren in Rotterdam zal kunnen worden gekeerd.

17 I. Weijers, 'Jongerenrechtbank', *PROCES* 2022, p. 132-142.